

การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการ
ในจังหวัดกาญจนบุรี

THE MONASTRY DEVELOPMENT AS BUDDHIST WAY COMMUNITY CENTER BY
SANGKA ADMINISTRATION IN KANCHANABURI PROVINCE

พระครูกาญจนธรรมพิทักษ์ (อำนาจ เขม้งโร)*

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงโร)* ธิติวุฒิ หมั่นมี***

Phrakhrukanchanadhamphithak (Amnat Khemangkārō),

Phra Udomsittthinayok (Kamphol Kuñgkārō), Thitiwut Manmee

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี 2) เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี 3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรีระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 26 ท่าน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 ท่าน วิเคราะห์ข้อมูลโดยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่ม

ผลการวิจัย พบว่า

1. สภาพทั่วไปของการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย การพัฒนาวัดด้านสังคม โดยการจัดกิจกรรมและช่วยเหลือชุมชน ด้านวัฒนธรรมวัดส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น ด้านสิ่งแวดล้อมจัดกิจกรรมโครงการปลูกและอนุรักษ์

---

* Doctor of Philosophy Program in Buddhist Management, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ต้นน้ำ ด้านสาธารณสุขวัดมีกิจกรรมสมุนไพรรักษาโรค และด้านเศรษฐกิจของชุมชน วัดส่งเสริมการสร้างรายได้แก่ชุมชน และมีกระบวนการในการพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ

2. กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี โดยการจัดกิจกรรม ให้บริการความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ สร้างเครือข่ายในการเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมพัฒนาสังคมส่งเสริมการรักษา ศิล เช่น ด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมนึ่งไปไทย หิ้วปิ่นโต ไปวัดวันพระ ด้านสิ่งแวดล้อมรื้อรื้อสัปปายะ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข สนับสนุนให้ชาวบ้านสุขภาพแข็งแรง กินเป็นอยู่เป็น ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมกิจกรรมการปลูกผักและผลไม้ แบ่งเขตพื้นที่ในวัดเป็นพื้นที่พุทธาวาสและสังฆาวาสให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์

3. รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี คือ วิถีชีวิต อยู่กับธรรมชาติ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม พบว่า 1) ด้านสังคม การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ โดยวัดรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนรักษาศีล 5 อย่าง การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดให้บริการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ทุกหมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านศีล 5 เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน จัดโครงการปฏิบัติธรรม

2) ด้านวัฒนธรรม วัดส่งเสริมให้ประชาชนแต่งชุดไทย หิ้วปิ่นโตเข้าวัด การให้บริการความรู้แก่ชุมชนในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้ ที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ และส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรม วัดเป็นศูนย์กลางศูนย์การเรียนรู้ชุมชน สร้างเครือข่ายกับหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ในการส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกาย เป็นต้น 3) ด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นสัปปายะ เนื่องจากมีชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น โครงการพุทธอุทยาน เป็นการจัดสวนป่าพุทธอุทยานและสถานปฏิบัติธรรมรอบๆ เพื่อการเกษตรของชุมชนด้วยโครงการปลูกป่าเชิงอนุรักษ์ระบบนิเวศ โครงการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณวัด การแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส 4) ด้านสาธารณสุข วัดสนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง กินเป็น อยู่เป็น จัดให้ทางวัดเป็นศูนย์กลางรักษาโรคของชุมชน และให้ความรู้ด้านแพทย์แผนไทยให้คนในชุมชนได้ศึกษาและปฏิบัติได้จริง ซึ่งได้จัดสถานที่ให้บริการผู้ป่วยและผู้สนใจศึกษาสมุนไพร ส่งเสริมพัฒนาวัดให้รื้อรื้อให้สัปปายะ จากวัด 5 ส. ไปสู่ชุมชน 5 ส. 5) ด้านเศรษฐกิจ อธิบายได้ว่า วัดใช้บริเวณวัดที่รกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ มีการแบ่งส่วนปลูกพืชและผลไม้ต่างๆ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เช่น คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร มีกัลยาณมิตร มีความเป็นอยู่เหมาะสม สร้างงาน

ให้แก่คนในชุมชน เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของ
พระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรีชุมชนวิถีพุทธ

คำสำคัญ : การพัฒนา, ศูนย์กลางชุมชน, ชุมชนวิถีพุทธ

ABSTRACT

The Objectives of this research were: 1. to Study general administration context of Phrapariyattidhamma schools, Pali division, at Sangha Administration, region 14, 2. to Study administrative components for excellence of Phrapariyattidhamma Schools, Pali section, at Sangha Administration, region 14, and 3. to propose an administrative model for excellence of Phrapariyattidhamma Schools, Pali section, at Sangha Administration, region 14,

Methodology was the mixed methods research: The qualitative research collected data from 18 key informants by in-depth-interviewing and 10 participants in focus group discussion and data were analyzed by descriptive interpretation. The quantitative research collected data with questionnaires with reliability coefficient of 0.981 from a sample of 265 person who were administrators, teachers and students at Phrapariyattidhamma Schools, Pali section and data were analyzed data by descriptive statistics; frequency, percentile, mean and standard deviation.

Findings were as follows:

1. The general administrative context of Phrapariyattidhamma Schools, Pali division, at Sangha Administration, region 14, by overall were at the high level and each aspects of administration were that academic administration was at the middle level, the budget, personnel and general administration were at the high level and accordingly. Data from in-depth-interviewing revealed that some schools were able to find the budget to run the school activities from various donations and set up fund for education. There was recruitment, selection, development to enhance the morale of teachers and internal personnel and students by providing appropriate facilities with equipment and welfares. Some schools, teachers still used old method of teaching;

there was not new teaching media to arouse students' interest. There was not enough budgets to run the schools effectively and no financial account. Teachers with appropriate knowledge were limited, not energetic students reduced. Learning atmosphere and school buildings were not attractive in learning.

2. Administrative components for excellence of Phrapariyattidhamma Schools, Pali division, at Sangha Administration, region 14, were that; 1) direction, vision, mission, policy and budgets were set for educational administration annually, 2) using the available resources to develop teachers' competency, 3) using resources from donations to develop teachers, the schools resources, network creation for students recruitment, 4) setting up motivations by improving schools and facilities to create good atmosphere to teaching and learn, giving awards to students and 5) administrative factors consist of planning, organizing, checking and problems solving.

3. An administrative model for excellence of Phrapariyattidhamma Schools, Pali division, at Sangha Administration, region 14, integrated with Ittipadha 4 were that 1) academic administration; paying attention to assign teachers to class according time table diligent to teach and produce teaching media for easy understanding attention to quality of teaching and learning examination, checking and instruction development, 2) budget administration, budget auditing, annual budget planning, effort to find new source of budget for administration, attention to budget allocation and budget summary for education each fiscal year, 3) personnel administration; attention to recruit teachers then develop, teachers and students spiritual uplifting, attention to teaching and learning, allocation of appropriate compensation, motivation personnel to remain with the schools, 4) general administration: planning to design the work flow process, attention to environment, buildings and educational media being ready to use creating network for educational publicity and school development effectively.

Keywords: Administration, Phrapariyattidhamma Schools, Pali Division.

1. บทนำ

สังคมไทยในอดีตและปัจจุบัน ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ในแต่ละชุมชนจะมีวัดประจำชุมชนของตน ชุมชนชาวพุทธมีความเกี่ยวข้องกับวัดตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย วัดจึงเป็นสถานที่ในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งทางศาสนาและทางบ้านเมือง (Anuwat Krasang, 2017) โดยมีพระสงฆ์ผู้เป็นเจ้าของวัดเป็นผู้ดูแลปกครองให้เกิดความเรียบร้อยภายในวัดอีกทั้งบทบาทของพระสงฆ์ใน จึงเป็นเหตุให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่ช่วยเหลือสังคม ก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนให้มีความสุขทั้งทางกายและจิตใจสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบ มีความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจ มีความช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกัน การนำความรู้ในหลักพุทธธรรมคำสอนมาสู่การปฏิบัติไปใช้ในการดำเนินชีวิต จะเพียบพร้อมในการคบคนดีเป็นมิตร ตลอดจนกระทั่งทำตนเป็นคนดี เพื่อเป็นมิตรแก่คนอื่น และมีความสมชีวิตาความเป็นอยู่เหมาะสม วัดจึงเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน ซึ่งมีความสอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของชุมชน ด้วยเหตุนี้พระสงฆ์จึงเข้าใจความทุกข์ยากและปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้นกับชุมชน พระสงฆ์จึงร่วมแรงร่วมใจกันในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชน (Phra Udomsittinayok (Kumphol Kunungkaro),2017)

ในสังคมปัจจุบันวัดจึงถูกลดบทบาทความเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาชุมชนน้อยลง เนื่องจากภาครัฐมีบทบาทในพัฒนาโดยตรง ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างเจริญทางด้านเศรษฐกิจ (Economic Growth) ตามหลักทฤษฎีนิยม ก่อให้เกิดความทุกข์แก่ประชาชนในชุมชนของประเทศไทยหลายประการ กล่าวคือ ความ อยุติธรรมทางเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาความไม่มั่นคงทางสังคม ความเจ็บปวดทางสังคม และการขาดความสุข การทุจริตคอร์รัปชั่น ความไร้ซึ่งความยั่งยืน จากความสำเร็จของการพัฒนาในช่วง 50 ปีที่ผ่านมาครั้นถึงพ.ศ.2540 สังคมไทยมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็วทางด้านวัตถุ แต่เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ขณะนี้กลายเป็นปัญหาอันใหญ่ของสังคมไทยยุคโลกภิวัตน์ ซึ่งพอสรุปเป็นข้อความสั้นๆ แต่น่าคิดอย่างยิ่งว่า "เศรษฐกิจก้าวหน้า สังคมมีปัญหา การพัฒนาไม่ยั่งยืน" ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม อีกทั้ง ปัญหาความ ทำให้เกิดสภาพเสื่อมโทรมทางสังคม อันเกิดจากความเสื่อมทางจิตใจชักนำไปสู่ปัญหาอาชญากรรม โสเภณี โรคนิวเคลียร์ และปัญหาอื่นๆ

จังหวัดกาญจนบุรี มีความหลากหลายทางด้านเชื้อชาติ ภาษา และวัฒนธรรมประเพณีของเชื้อชาติที่อาศัยอยู่ร่วมกันทั้งไทย พม่า มอญ ปากะญอ (กะเหรี่ยง) ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่ร้อยละ 90 เป็นผู้นับถือพระพุทธศาสนาในส่วนของพุทธศาสนสถานต่าง ๆ มีวัด สำนักสงฆ์ และที่พักสงฆ์จำนวน 589 แห่ง (Buddhism in Kanchanaburi, 2017) ซึ่งแต่ละวัดมีความอุดมสมบูรณ์ไปด้วย ธรรมชาติและทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่างกัน จึงทำให้จังหวัดกาญจนบุรีมีจำนวนนักท่องเที่ยว

เดินทางมามากที่สุดในภาคตะวันตก แต่การพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการที่จะให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ โดยให้มีจุดเด่นที่เป็นตัวชี้วัดผลงานหรือความสำเร็จของการพัฒนาในแต่ละด้าน เช่น ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข และด้านเศรษฐกิจ ยังมีจำนวนน้อย

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี การพัฒนาวัดในแต่ละวัดได้ อันจะก่อให้เกิดผลดีแก่การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ อีกทั้งยังสามารถเสริมสร้างศักยภาพของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อดำเนินงานการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคงสืบต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี

2.3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จำนวน 26 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 11 รูป/คน

3.2 ผู้ให้ข้อมูลหลักเชิงคุณภาพ ประกอบไปด้วยบุคคล 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ให้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก จำนวน 26 รูป/คน

3.3 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้ร่วมสนทนาได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ และมีประสบการณ์การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ จำนวน 11 ท่าน

3.4 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ

3.5 การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ 1) ขอนหนังสือจากผู้อำนวยการหลักสูตร พุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ 2) ทำการนัดวัน เวลา และสถานที่กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ 3) ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็นโดยขออนุญาต ใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ 4) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อ วิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียง และบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็น และเรียงเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและ นำเสนอต่อไป

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัด กาญจนบุรี เพื่อต่อบวัตถุประสงค์การวิจัย 3 ข้อ ผู้วิจัยสรุปได้ดังนี้

4.1 ผลการศึกษาสภาพทั่วไปในการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของ พระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี จากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า จากสภาพทั่วไปของการพัฒนา วัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ประกอบด้วย การพัฒนา วัดด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม สาธารณสุข และด้านเศรษฐกิจของชุมชน และ กระบวนการในการพัฒนาวัด ให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ

4.2 กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัด กาญจนบุรี มีกระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัด กาญจนบุรี โดยการจัดกิจกรรม ให้บริการความรู้ เป็นแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ และสร้าง เครือข่าย ในการเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมพัฒนาสังคมส่งเสริมการรักษาศีล เช่น ด้านวัฒนธรรม ส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมนุ่งแบบไทย หิ้วปิ่นโต ไปวัดในวันพระ ด้านสิ่งแวดล้อม รมรื่นสัปปายะ เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข สนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง

กินเป็นอยู่เป็น ด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมกิจกรรมการปลูกผักและผลไม้ แบ่งเขตพื้นที่ในวัดเป็นพื้นที่ พุทธาวาสและสังฆาวาสให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์

4.3 รูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัด กาญจนบุรี จากการศึกษาข้อมูลสภาพทั่วไปของการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของ พระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสาธารณสุข และด้านเศรษฐกิจ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชน วิถีพุทธโดยพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ทั้ง 5 รูปแบบดังต่อไปนี้

ด้านสังคม การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ โดยวัดธรรมรงค์ให้ประชาชนใน ชุมชนรักษาศีล 5 อย่างจริงจัง จัดโครงการปฏิบัติธรรม จัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดให้บริการส่งเสริมและพัฒนาศึกษาเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ทุก หมู่บ้านเข้าร่วมโครงการหมู่บ้านศีล 5 เป็นเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างพระสงฆ์กับชุมชน

ด้านวัฒนธรรม วัดส่งเสริมให้ประชาชนแต่งชุดไทย หิ้วปิ่นโตเข้าวัด ส่งเสริมวัฒนธรรม ท้องถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกาย การให้บริการความรู้แก่ชุมชนในด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ส่งเสริมและพัฒนาศึกษาเรียนรู้ วัดเป็นที่รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมในท้องถิ่น เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ และส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรม ร่วมกับประชาชนและหน่วยงานต่างๆ ในท้องถิ่นและขยายสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นต้น

ด้านสิ่งแวดล้อม การพัฒนาวัดเป็นศูนย์กลางชุมชน สิ่งแวดล้อมในชุมชนเป็นสับปายะ เนื่องจากมีชุมชนและหน่วยงานต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น ด้วยโครงการปลูกป่า เชิงอนุรักษ์ระบบนิเวศ โครงการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณวัด โครงการพุทธอุทยาน เป็นการจั ดสวนป่าพุทธอุทยานและสถานปฏิบัติธรรม เพื่อการเกษตรของชุมชนการแบ่งเขตพุทธาวาส เขต สังฆาวาส

ด้านสาธารณสุข วัดสนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง กินเป็น อยู่เป็น กินผักให้รู้ คุณค่า เป็นได้ทั้งอาหารและยา จัดให้ทางวัดเป็นศูนย์กลางรักษาโรคของชุมชน และให้ความรู้ด้าน แพทย์แผนไทยให้คนในชุมชนได้ศึกษาและปฏิบัติได้จริง จัดสถานที่ให้บริการผู้ป่วยและผู้สนใจศึกษา สมุนไพร ส่งเสริมสุขภาพชุมชนจากวัด 5 ส. ไปสู่ชุมชน 5 ส.

ด้านเศรษฐกิจ วัดส่งเสริมประชาชนให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้วัดเป็น ตัวอย่างใช้บริเวณพื้นที่วัดที่รกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ มีการแบ่งส่วนปลูกพืชและผลไม้ ต่างๆ เป็นการสร้างงานให้คนในชุมชน ให้คนในชุมชนมีความขยันหมั่นเพียร เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ ครอบครัว เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน มีความเป็นอยู่เหมาะสม

5. อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษา “การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี” มีประเด็นในการอภิปรายผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี ดังต่อไปนี้

5.1 ด้านสังคม อภิปรายได้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธ โดยวัดรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนรักษาศีล 5 อย่างจริงจังให้ประชาชนมีระเบียบแบบแผนในการใช้ชีวิตประจำวัน การจัดกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา วัดให้บริการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้เป็นแหล่งการเรียนรู้ จากพระ จากห้องสมุดในวัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เช่น การมีหมู่บ้านศีล 5 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapalat Waranyu (2015) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า ความเป็นไปได้ในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา

5.2 ด้านวัฒนธรรม อภิปรายได้ว่า วัดส่งเสริมให้ประชาชนจัดกิจกรรมในวันวัด เช่น ประชาชนในชุมชนรอบวัดการหิ้วปิ่นโตไปวัดในวันพระ การเผยแพร่พุทธศาสนามีการส่งเสริมและพัฒนาการเรียนรู้การประกอบพิธีกรรมตามประเพณีของมอญและจัดงานอื่นๆ เป็นแหล่งการเรียนรู้ ส่งเสริมการศึกษาศิลปวัฒนธรรมมอญอาศัยวัดเป็นศูนย์กลาง Theerachai Chutimant (2016) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า ด้านศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม นำหลักสังคหวัดธรรมเป็นหลักธรรมที่นำมาเพื่อการยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน มาบูรณาการเพื่อจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธจากการที่คนในชุมชนมีศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมเป็นที่ยึดเหนี่ยวและร่วมใจกันจัดกิจกรรมตามประเพณีและวันสำคัญต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา

5.3 ด้านสิ่งแวดล้อม อภิปรายได้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนวิถีพุทธของพระสังฆาธิการในจังหวัดกาญจนบุรี จากการจัดกิจกรรมการอนุรักษ์ พระสงฆ์มีบทบาทในการเทศน์ บทบาทในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการประหยัดหรือใช้ทรัพยากรเท่าที่จำเป็นและให้คุ้มค่าที่สุด สืบปายะ ร่วมเย็น รื่นใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Theerachai Chutimant, (2015) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการชุมชนตามแนววิถีพุทธที่มีผลต่อการพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น” ผลการวิจัยพบว่า การบูรณาการจัดการชุมชนกับหลักพุทธธรรมในท้องถิ่นจังหวัดกาญจนบุรี ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนช่วยกันในการ

อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแก้ปัญหาที่ต้นเหตุ สิ่งแวดล้อม ป่า เขา ต้นไม้ ต้นน้ำ ลำธาร

5.4 ด้านสาธารณสุข อภิปรายได้ว่า การพัฒนาวัดให้เป็นศูนย์กลางของพระสังฆาธิการ ในจังหวัดกาญจนบุรี โดยวัดสนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง กินเป็น อยู่เป็น จัดให้ทางวัดเป็น ศูนย์กลางรักษาโรคของชุมชน และให้ความรู้ด้านแพทย์แผนไทยให้คนในชุมชนได้ศึกษาและปฏิบัติ ได้จริง ซึ่งได้จัดสถานที่ให้บริการผู้ป่วยและผู้สนใจศึกษาสมุนไพร ปฏิบัติธรรมบำบัต สวณอนุรักษ์ สมุนไพร แหล่งผลิตยาสมุนไพรแผนโบราณ แหล่งการเรียนรู้วิถี การเก็บสมุนไพร การปรุงยา สมุนไพร และการใช้ยาสมุนไพร แหล่งการเรียนรู้ชุมชน การทำเครื่องสำอางสมุนไพร เช่น สบู่ ครีม ซีรัม และอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapalat Waranyu (2015) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์” พบว่า การพัฒนาการบริหารจัดการวัดให้เป็นศูนย์กลางชุมชนในยุคโลกาภิวัตน์ ต้องอาศัยองค์ประกอบ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจ ด้านบุคลากร ด้านเทคนิค ด้านสังคม และด้านประชากรชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนา มีกลุ่มกัลยาณมิตร คิดถูก คือ การสร้างภาคีเครือข่าย ในการทำงานให้เหมาะสมและเอื้อ ประโยชน์ต่อกันระหว่างวัดกับชุมชน และระหว่างวัดกับองค์กรต่างๆ

5.5 ด้านเศรษฐกิจ อภิปรายได้ว่า วัดใช้บริเวณวัดที่รกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ มีการแบ่งส่วนปลูกพืชและผลไม้ต่างๆ ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 เช่นชุมชนมีความขยันหมั่นเพียรมีกัลยาณมิตรมีความเป็นอยู่เหมาะสมปลูก ต้นไม้ จากการปลูกพืชผลไม้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของวัด นอกจากได้สร้างงานให้แก่ คนในชุมชนแล้ว ยังให้ความรู้ด้านการเพาะปลูกพืชผลไม้ให้คนในชุมชนได้ไปปลูกในพื้นที่ว่างเปล่า เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว และผลผลิตจากเกษตรทำให้เกิดรายได้ให้แก่วัดและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Duangphon Somsamai (2008) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตอย่างยั่งยืนตามหลักธรรมทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ 4 : กรณีสึกษา อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัด อุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า หลังจากการนำรูปแบบการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปใช้ ประชาชนมี หลักธรรม 4 ด้านเพิ่มขึ้น คือ ขยันหา รักษาทรัพย์ คบคนดีเป็นมิตร และใช้ชีวิตอย่างพอเพียง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านสังคม วัดควรจัดกรรมทางพระพุทธศาสนา ให้บริการและส่งเสริมการเรียนรู้ ทางพระพุทธศาสนา เป็นแหล่งศึกษาพระธรรม

2) ด้านวัฒนธรรม วัดส่งเสริมให้ประชาชนต่างชาติไทย หัวปิ่นโตเข้าวัด ให้บริการความรู้ การศึกษาศิลปวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นแก่

3) ด้านสิ่งแวดล้อม วัดส่งเสริมและสนับสนุน โครงการพุทธอุทยาน โครงการปลูกป่าเชิง อนุรักษ์ระบบนิเวศ โครงการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าในบริเวณวัด

4) ด้านสาธารณสุข วัดสนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง กินเป็น อยู่เป็น จัดให้ทาง วัดเป็นศูนย์กลางรักษาโรคของชุมชน

5) ด้านเศรษฐกิจ วัดส่งเสริมการเลี้ยงชีพตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ บริเวณวัดที่เกิดประโยชน์

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ด้านสังคม วัดรณรงค์ให้ประชาชนในชุมชนรักษาศีล 5 อย่างจริงจัง จัดกิจกรรม ทางพระพุทธศาสนาวัดโครงการปฏิบัติธรรม เสริมสร้างครอบครัวอบอุ่น และเพิ่มประสิทธิภาพใน การทำงาน

2) ด้านวัฒนธรรม วัดส่งเสริมให้ประชาชนต่างชาติไทย หัวปิ่นโตเข้าวัด

3) ด้านสิ่งแวดล้อม รณรงค์ชุมชนสัปปายะ จัดกิจกรรมให้ชุมชนและหน่วยงานต่างๆ ในโครงการพุทธอุทยาน โครงการปลูกป่าเชิงอนุรักษ์ระบบนิเวศ โครงการปลูกฟื้นฟูสภาพป่าใน บริเวณวัด และการแบ่งเขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส

4) ด้านสาธารณสุข วัดสนับสนุนให้ชาวบ้านมีสุขภาพแข็งแรง กินเป็น อยู่เป็น จัดให้ ทางวัดเป็นศูนย์กลางรักษาโรคของชุมชน และให้ความรู้ด้านแพทย์แผนไทยให้คนในชุมชนได้ศึกษา และปฏิบัติได้จริง จัดกิจกรรมวัด 5 ส. ไปสู่ชุมชน 5 ส.

5) ด้านเศรษฐกิจ วัดยึดหลักหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ใช้บริเวณวัดที่รกร้างว่างเปล่าให้เกิดประโยชน์ มีการแบ่งส่วนปลูกพืชและผลไม้ต่างๆ สร้างงานให้แก่คนในชุมชน เพื่อ สร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว

6.3 ข้อเสนอเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ศึกษารูปแบบการบริการสังคมเชิงรุกของวัดต่อสังคมไทย

2) ศึกษาการบริหารจัดการชุมชนสัปปายะ จากวัด 5 ส. สู่ชุมชน 5 ส.

3) ศึกษารูปแบบการกินเป็นอยู่เป็น การกินอาหารให้มีคุณค่า กินผักให้เป็นยา รักษาโรคได้

4) ศึกษาพื้นที่ในวัดที่สามารถให้ชุมชนทำประโยชน์ ปลูกผัก ปลูกผลไม้ สร้างรายได้แก่ วัดและชุมชน

References

- Anuwat Krasang. (2017). Servant Leadership Theory: The Management Direction of the Organization in Future. *Journal of MCU Social Science Review*, 6 (4), 112-126.
- Buddhism in Kanchanaburi. (2017). Summary Report of Monks and Novices in Kanchanaburi Fiscal Year 2017.
- Duangphon Somsamai. (2008, September – December) Sustainable Quality of Life Development through Dhiddhadhammikathaprayote 4: A Case Study of Muang Sam Sib District, Ubon Ratchathani Province. *SDU Research Journal Humanities and Social Sciences*, 4(3), 408.
- Phra Udomsittinayok (Kumphol Kunungkaro). (2017). The Effectiveness Management of Meditation Center. *Journal of MCU Social Science Review*, 6 (2), 1-16.
- Phrapalat Waranyu. (2015). *The Development of Measurement Management as a Community Center in the Globalization Era* (Doctor of Thesis). Graduateschool: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Theerachai Chutimant. (2016) *A Model of Community Management According to Buddhist Method Impacting Local Development Of Local Administrative Organization Development* (Doctor of Thesis). Graduate School: Mahachulalongkorn-Rajavidyalaya University.